

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

КЊ. LXXVIII, СВ. 2

ISSN 0350-185X
UDC 808

SERBIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS
AND
SASA SERBIAN LANGUAGE INSTITUTE

SOUTH SLAVIC PHILOLOGIST

Vol. LXXVIII, No. 2

Editorial Board

*Dr Rajna Dragičević, Dr Victor Friedman, Dr Najda Ivanova,
Dr Vladan Jovanović, Dr Aleksandar Loma, Dr Alina Maslova,
Dr Sofija Miloradović, Dr Miroslav Nikolić, Dr Slobodan Pavlović,
Dr Slobodan Remetić, Dr Jelica Stojanović,
Dr Sreto Tanasić, Dr Zuzanna Topolińska, Dr Anatoly Turilov,
Dr Jasna Vlajić-Popović*

Editor-in-Chief

Rajna Dragičević

BELGRADE
2022

ISSN 0350–185X
UDK 808

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
И
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ
књ. LXXVIII, св. 2

Уређивачки одбор

*др Јасна Влајић-Појовић, др Рајна Драгићевић, др Најда Иванова,
др Владан Јовановић, др Александар Лома, др Алина Маслова,
др Софија Милорадовић, др Мирослав Николић, др Слободан Павловић,
др Слободан Реметић, др Јелица Ситојановић,
др Срејто Танасић, др Зузана Тојолињска, др Анајолиј Турилов,
др Виктор Фридман*

Главни уредник
Рајна Драгићевић

БЕОГРАД
2022

Први број *Јужнословенског филолога* изашао је 1913. године, у Београду. Часопис су покренули Љубомир Стојановић и Александар Белић, чланови Српске краљевске академије. Први уредник *Јужнословенског филолога* био је Александар Белић. Од броја XVIII часопис издају Српска академија наука и уметности и Институт за српски језик САНУ.

Секретар Уређивачког одбора

др Владан Јовановић

Рецензенти

др Милан Ајдановић (Филозофски факултет, Нови Сад), др Миливој Алановић (Филозофски факултет, Нови Сад), др Исидора Бјелаковић (Филозофски факултет, Нови Сад), др Wayles Browne (Cornell University, USA), др Вера Васић (Филозофски факултет, Нови Сад), др Јасна Влајић-Поповић (Институт за српски језик САНУ, Београд), др Дојчил Војводић (Филозофски факултет, Нови Сад), др Ана Вујовић (Учитељски факултет, Београд), др Sanja Vulić (Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu), др Наташа Вуловић-Емонс (Институт за српски језик САНУ, Београд), др Јасмина Грковић-Мејџор (САНУ, Београд), др Дара Дамљановић (Филозофски факултет, Београд), др Милорад Дешић (Филолошки факултет, Београд), др Наташа Драгин (Филозофски факултет, Нови Сад), др Рајна Драгићевић (Филолошки факултет, Београд), др Сања Ђуровић (Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац), др Душанка Звекић-Душановић (Филозофски факултет, Нови Сад), др Andrea Zorka Kinda-Berlaković (Institut für Slawistik, Wien), др Ксенија Кончаревић (Филолошки факултет, Београд), др Часлав Копривица (Факултет политичких наука, Београд), др Веселинка Лаброска (Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопље), др Ивана Лазић-Коњик (Институт за српски језик САНУ, Београд), др Александар Лома (САНУ, Београд), др Весна Ломпар (Филолошки факултет, Београд), др Александар Лукашанец (НАН, Минск), др Биљана Марић (Филолошки факултет, Београд), др Марјан Марковић (МАНУ, Скопље), др Александар Милановић (Филолошки факултет, Београд), др Софија Милорадовић (Институт за српски језик САНУ, Београд), др Биљана Мишић-Илић (Филозофски факултет, Ниш), др Радивоје Младеновић (Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац), др Ђорђе Оташевић (Институт за српски језик САНУ, Београд), др Ваца Павковић (Институт за српски језик САНУ, Београд), др Слободан Павловић (Филозофски факултет, Нови Сад), др Наталија Панић Церовски (Филолошки факултет, Београд), др Људмила Поповић (Филолошки факултет, Београд), др Слободан Реметић (АНУРС, Бања Лука), др Стана Ристић (Институт за српски језик САНУ, Београд), др Владислава Ружић (Филозофски факултет, Нови Сад), др Биљана Сикимић (Балканолошки институт САНУ, Београд), др Далибор Соколовић (Филолошки факултет, Београд), др Jan Sokółowski (Uniwersytet Wrocławski), др Вања Станишић (Филолошки факултет, Београд), др Рада Стијовић (Институт за српски језик САНУ, Београд), др Јелица Стојановић (Филозофски факултет, Никшић), др Срето Танасић (АНУРС, Бања Лука), др Станислава Тофоска (Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопље), др Анатолиј Аркадьевич Турилов (Институт славяноведения, Москва), др Ирена Цветковић-Теофиловић (Филозофски факултет, Ниш), др Јован Чудомировић (Филолошки факултет, Београд), др Гордана Штрбац (Филозофски факултет, Нови Сад)

Израду и штампање финансирао је

Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.
Прихваћено на седници Одељења језика и књижевности САНУ 22. 11. 2022.

Издају

Српска академија наука и уметности, Кнез Михаилова 35, Београд
Институт за српски језик САНУ, Кнез Михаилова 36, Београд

Коректура

мр Дивна Продановић, др Милена Јакић Шимшић, др Јелена Јанковић, др Јована Јовановић,
др Наташа Миланов, др Ана Миленковић, др Вања Миљковић, др Слободан Новокмет,
др Сандра Савић, др Милица Стојановић, др Бојана Тодић-Санковић, др Драгана Цвијовић

Коректура шексцова на руском
Стефан Милошевић

Коректура шексцова на енглеском
др Татјана Ружин Ивановић

Припрема за штампу
Давор Палчић (palcic@eunet.rs)

Штампа
Планета принт
Виноградски венац 9, Београд

Решењем Министарства за науку, технологију и развој Републике Србије, број 413-00-724/2002-01 од 17. 7. 2002. године, ова публикација је ослобођена пореза на промет.

САДРЖАЈ

Миро Вуксановић: Научник Предраг Пипер	17
Људмила Поповић и Ксенија Кончаревић: Биографија академика Предрага Пипера	21
Ана Голубовић: Библиографија академика Предрага Пипера . .	25

Студије и расправе

Митра М. Релјић: Етика научника и професора Предрага Пипера	69
Митра М. Релич: Этика ученого и профессора Предрага Пипера	82
Mitra M. Reljić: The Ethics of the Scholar and Professor Predrag Piper	83
Ксенија Ј. Кончаревић: Историјат српске лингвистичке русистике у опусу академика Предрага Пипера	85
Ксения Е. Кончаревич: История сербской лингвистической русистики в трудах академика Предрага Пипера	99
Ksenija J. Končarević: History of Serbian Linguistic Russian Studies in the Opus of Academician Predrag Piper	100
Здравко М. Бабић: О типолошким истраживањима српског и других словенских језика академика Предрага Пипера	101
Здравко М. Бабић: О типологических исследованиях сербского и других славянских языков академика Предрага Пипера	113
Zdravko M. Babić: On Typological Investigations of Serbian and Other Slavic Languages by Academician Predrag Piper	113
Александар М. Милановић: Предраг Пипер као тумач славеносрпске епохе	115
Александар М. Миланович: Предраг Пипер как толкователь славяносербской эпохи	129
Aleksandar M. Milanović: Predrag Piper as an Interpreter of the Slavonic Serbian Age	130
Рајна М. Драгићевић, Милош В. Утвић: Лексиколошки допринос граматици границе Предрага Пипера .	131
Райна М. Драгичевич, Милош В. Утвич: Лексикологический вклад в грамматику границы Предраг Пипера	145
Rajna M. Dragičević, Miloš V. Utvić: Lexicological Contribution to the Grammar of the Border of Predrag Piper	146

Јасмина М. Грковић-Мејџор: О пореклу оптативне употребе глаголског придева на <i>-л</i>	147
Јасмина М. Гркович-Мейџор: О происхождении оптативного употребления причастия на <i>-л</i>	157
Jasmina M. Grković-Major: On the Origin of the Optative Use of the Verbal Adjective in <i>-l</i>	158
Марјан Д. Марковиќ, Зузана В. Тополињска: Формална и семантичка деривација на прасловенскиот корен <i>*met-(*mot-/*mōt-)</i> во македонскиот и полскиот јазик	159
Марјан Д. Марковић и Зузана В. Тополињска: Формална и семантичка деривација у прасловенском корену <i>*met-(*mot-/*mōt-)</i> у македонском и полском језику	172
Marjan D. Markovikj, Zuzana V. Topolinjska: Formal and Semantic Derivation of the Proto-Slavic Verbal Root <i>*met-(*mot-/*mōt-)</i> in the Macedonian and Polish Languages	173
Виктор Д. Савић: О проблему формирања ћириличкога писма. Неколика прилога	175
Виктор Д. Савич: О проблеме формирования кириллицы. Несколько заметок ..	203
Viktor D. Savić: On the Issue of the Formation of the Cyrillic Alphabet: Some Observations	204
Александар Б. Лома: Из старосрпске металуршке терминологије: <i>близница</i>	207
Александар Б. Лома: Из древнесербской металлургической терминологии: <i>близница</i>	219
Aleksandar B. Loma: On Old Serbian Metallurgical Terms: <i>bliznica</i>	220
Слободан Ј. Павловић: Допунска псеудокоординација у старосрпском језику	221
Слободан Ј. Павлович: Дополнительное псевдосочинение в древнесербском языке	238
Slobodan J. Pavlović: Complement Pseudo-Coordination in Old Serbian	239
Марта Ж. Бјелетић: Црквенословенски творбени елементи у српским народним говорима (суфикс <i>-ије</i>)	241
Марта Ж. Белетич: Церковнославянские словообразовательные элементы в сербских народных говорах (суфикс <i>-ије</i>)	252
Marta Ž. Bjeletić: Church Slavonic Word-Formation Elements in Serbian Vernaculars (the Suffix <i>-ije</i>)	253
Снежана М. Петровић: Две ране турске позајмљенице у словенским језицима – <i>јарак</i> и <i>јаруга</i>	255
Снежана М. Петровић: Два ранних тюркских заимствований в славянских языках – <i>јарак</i> и <i>јаруга</i>	268
Snežana M. Petrović: Two Early Turkic Loanwords in the Slavic Languages – <i>jarak</i> and <i>jaruga</i>	268

Јелена М. Стошић: Дистрибуција просторних заменичких прилога у старој српској писмености	269
Елена М. Стошич: Распространение пространственных местоимений в сербской письменности	285
Jelena M. Stošić: Distribution of Spatial Demonstratives in Serbian Literacy	286
Исидора Г. Бјелаковић: Језик рачунског дневника храма светих апостола Петра и Павла у Араду (1728–1752) – фонолошке особине	287
Исидора Г. Бјелакович: Язык дневника учета храма святых апостолов Петра и Павла в Араде (1728–1752 гг.) – фонологические характеристики	300
Isidora G. Bjelaković: The Language of the Accounting Ledger Journal of the Church of the Holy Apostles Peter and Paul in Arad (1728–1752) – Phonological Features	301
Најда И. Иванова: Из историје српске филологије 19. века. <i>Славенска грамаџика сад њрви ред на српском језику изјасњена</i> (1827) Димитрија Тирола	303
Најда И. Иванова: Из истории сербской филологии XIX века. <i>Славенска грамаџика сад њрви ред на српском језику изјасњена</i> (1827) Димитрија Тирола	315
Najda I. Ivanova: On the History of the Nineteenth-Century Serbian Philology. <i>Славенска грамаџика сад њрви ред на српском језику изјасњена</i> (1827) by Dimitrije Tirol	315
***	
Слободан Н. Реметић, Радојка Б. Цицмил-Реметић: О употреби предлога <i>за</i> у говору источнобосанских Ера	317
Слободан Н. Реметић и Радојка Б. Цицмил-Реметић: К вопросу об употреблении предлога <i>за</i> в говоре восточнобоснийских Эров	328
Slobodan N. Remetić, Radojka B. Cicmil-Remetić: On the Use of Preposition <i>za</i> in the Vernacular of Eras from Eastern Bosnia	329
Софија Р. Милорадовић: Граматикализација и полифункционалност предлога <i>за</i> у призренско-тимочким и косовско-ресавским говорима	331
Софија Р. Милорадович: Грамматализованость и полифункциональность предлога <i>за</i> в призренско-тимокском и косово-ресавском диалектах	352
Sofija R. Miloradović: Grammaticalization and Polyfunctionality of the Preposition <i>ZA</i> in Prizren-Timok and Kosovo-Resava Vernaculars	353
Веселинка Т. Лаброска, Станислав Р. Станковић: Негацијата во вратничкиот и во скопскоцрногорскиот говор – споредба со горноморавскиот говор	355
Веселинка Т. Лаброска, Станислав Р. Станковић: Негација у вратничком и скопскоцрногорском говору – у поређењу с горњоморавским говором	366
Veselinka T. Labroska, Stanislav R. Stanković: Negation in the Dialects of Vratnica and Skopska Crna Gora – a Comparison with the Dialect of Gornja Morava	367

Радивоје М. Младеновић: Реченице са временском клаузом у говору Призренског Подгора	369
Радивоје М. Младеновић: Предложения с временной клаузой в говоре Призренского Подгора	381
Radivoje M. Mladenović: Sentences which Contain Temporal Clauses in the Vernacular of the Prizren Podgor	382
Motoki Y. Nomachi: On a Particular Usage of the Locative and Accusative Cases in Burgenland Croatian	383
Мотоки Ј. Номачи: О употреби локатива и акузатива без предлога у језику градишћанских Хрвата	407
Мотоки Ј. Номачи: Об употреблении предложных и винительных падежей без предлогов в языке Хорватов в Градишке	408
***	
Борис Ју. Норман: Именной субъект при глагольном сказуемом в 1-м лице множественного числа (<i>Одни бабы живем</i>)	409
Борис Ј. Норман: Именски субјекат при глаголском предикату у првом лицу множине (<i>Одни бабы живем</i>)	420
Boris Ju. Norman: Nominal Subject with a Verb Predicate in the 1 st Person Plural (Russian <i>Odni baby zhivem</i>)	421
Victor A. Friedman: <i>Neka</i> : How Macedonian Differs from Both Bulgarian and the Former Serbo-Croatian	423
Виктор А. Фридман: <i>Нека</i> : како се македонски језик разликује и од бугарског, и од некадашњег српскохрватског	427
Виктор А. Фридман: <i>Нека</i> : чем македонский язык отличается от болгарского и от бывшего сербохорватского	428
Твртко Т. Прћић: И скраћенице и речи: акроними у српском језику	429
Твртко Т. Прћич: И аббревиатуры, и слова: акронимы в сербском языке	465
Tvrtko T. Prčić: Abbreviations and Words at the Same Time: Acronyms in Serbian	466
Срето З. Танасић: Дијалoшкa цитација као вид туђег говора	467
Срето З. Танасич: Диалогическая цитатность как вид чужой речи	481
Sreto Z. Tanasić: Dialogic Citation as an Aspect of Other People's Speech	481
Мирослав Б. Николић: Лексема <i>пар</i> као квантификатор у српском језику	483
Мирослав Б. Николич: Лексема <i>ПАР</i> как квантификатор в сербском языке	495
Miroslav B. Nikolić: Lexeme <i>PAR</i> as a Quantifier in the Serbian Language	496

Душка Б. Кликовац: О речничкој обради заменичких речи (на примеру показних заменица <i>оволики, њолики</i> и <i>онолики</i>) . . .	497
Душка Б. Кликовац: Об отражении в словаре местоименных слов (на примере указательных местоимений <i>оволики, толики, онолики</i>)	515
Duška B. Klikovac: On the Lexicographic Treatment of Pronominal Words (Exemplified by Serbian Demonstrative Pronouns <i>ovoliki, toliki</i> and <i>onoliki</i>)	516
Станислава-Саша Тофоска: Префиксните зборообразувачки модели на глаголите на движење во македонскиот јазик	517
Станислава-Саша Тофоска: Префиксални творбени модели основних глагола кретања у македонском језику	529
Stanislava-Stasha Tofoska: Derivational Models with Prefixes in Macedonian Verbs of Motion	529
Људмила В. Поповић: Доминантне и рецесивне варијанте језика у светлу Европске повеље о регионалним или мањинским језицима	531
Људмила В. Поповић: Доминантны и рецесивны варианты языка в свете европейской хартии о региональных языках или языках меньшинств	554
Ljudmila V. Popović: Dominant and Recessive Variants of Language in the Light of the European Charter for Regional or Minority Languages	555
Владислава Ж. Ружић: О финалним реченицама у српском језику	557
Владислава Ж. Ружић: О придаточных предложениях цели в сербском языке	574
Vladislava Ž. Ružić: About Intentional Sentences in the Serbian Language	575
Ивана Н. Антонић: Један вид кондензовања временске клаузе у српском језику	577
Ивана Н. Антонић: Один тип конденсации временной придаточной в сербском языке	593
Ivana N. Antonić: One Type of Condensation of the Temporal Clause in the Serbian Language	595
Миливој Б. Алановић: Аналитички каузативи: структурна и значењска обележја предикатског израза	597
Миливој Б. Алановић: Аналитические каузативы: структурные и семантические характеристики предикативного выражения	624
Milivoj B. Alanović: Analytical Causatives: Structural and Semantic Characteristics of the Predicate Construction	624

Снежана У. Гудурић: Мали прилог контрастивној синтакси просте реченице индоевропских језика. Основне реченичне структуре у српском и француском језику	625
Снежана У. Гудурић: К вопросу о сравнительном синтаксисе простого предложения в индоевропейских языках. Основные синтаксические конструкции в сербском и французском языках	644
Snežana U. Gudurić: Petite contribution à la syntaxe contrastive de la phrase simple en langues indoeuropéennes. Les structures syntaxiques fondamentales en serbe et en français	645
Билјана Ж. Марич: Маркери унутрашњег говора у руском и српском језику	647
Билјана Ж. Марич: Маркеры внутренней речи в русском и сербском языках	658
Biljana Ž. Marić: Inner Speech Markers in Russian and Serbian	658
Драгана М. Керкез: О везнику <i>a</i> у савременом руском језику у поређењу са српским	659
Драгана М. Керкез: О союзе <i>a</i> в современном русском языке в сравнении с сербским	673
Dragana M. Kerkez: Russian Conjunction <i>a</i> in Comparison with Serbian	674
Стана С. Ристић: Концепт домовина/отаџбина у контексту асоцијативне граматике	675
Стана С. Ристић: Концепт родина/отечество в контексте ассоциативной грамматики	694
Stana S. Ristić: The Concept of HOMELAND/FATHERLAND in the Context of Associative Grammar	695
Неђо Г. Јошић: Поглед на српску ауторску лексикографију	697
Неђо Г. Јошић: Взгляд на сербскую авторскую лексикографию	709
Neđo G. Jošić: A View of Serbian Authored Lexicography	710
Марија Ј. Стефановић: Ка опису концепта <i>вредносӣ</i> у српском језику	711
Марија Ј. Стефановић: К описанию концепта <i>ценность</i> в сербском языке	729
Marija J. Stefanović: Towards the Description of the Concept of <i>Value</i> in the Serbian Language	730
Владан З. Јовановић: Именица <i>в(и)јенац</i> у изразима с хришћанском компонентом значења у српском језику (из угла српског лексикографског описа)	731
Владан З. Јовановић: Существительное <i>в(и)јенец</i> в выражениях с христианским компонентом значения в сербском языке (с точки зрения сербского лексикографического описания)	745
Vladan Z. Jovanović: Noun <i>в(и)јенац</i> in Phrases with Christian Meaning Component in the Serbian Language (from the Viewpoint of Lexicographic Description)	746

Марина М. Николић: Лексика са семантичком компонентом простора и времена у српском јавном дискурсу током пандемије ковида	747
Марина М. Николич: Лексика со значением времени и пространства в сербском публичном дискурсе во время пандемии ковида	768
Marina M. Nikolić: Spatial and Temporal Vocabulary in Serbian Public Discourse During the COVID Pandemic	769

Хроника

Излагања на представљању књиге: Предраг Пипер, Иван Клајн, Рајна Драгићевић, <i>Нормативна граматика</i> , четврто издање, Нови Сад: Матица српска, 2022, Матица српска, 25. V 2022.	
Градуелност нормативних решења (Јасмина Грковић-Мејџор)	771
Другачија граматичка решења у <i>Нормативној граматици</i> (Весна Ломпар)	776
Четврто издање <i>Нормативне граматице</i> (Рајна Драгићевић)	780

Прикази и критика

Olga Kielak. <i>Zwierzęta domowe w języku i kulturze. Studium etnolingwistyczne</i> . Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2020, 316 str. (Ана Самарцић)	785
Дорота Пазио-Влазловская. <i>Церковь в кругу ценностей: семья, традиция, патриотизм (по материалам интернет-портала «Российской газеты»)</i> . Warszawa: Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk, 2021, 246 стр. (Ивана Лазић Коњик)	795
<i>Словарь русского языка коронавирусной эпохи</i> . М. Н. Приемышева (отв. ред.), Ю.С. Ридецкая / Санкт-Петербург: Институт лингвистических исследований РАН, 2021. – 550 с. <i>Русский язык коронавирусной эпохи</i> . Коллективная монография / Ин-т лингв. исслед. РАН; М. Н. Приемышева (отв. ред.), Ю. С. Ридецкая. — СПб.: Ин-т лингв. исслед. РАН, 2021. – 610 с. (Драгана Керкез)	802
Миљивој Алановић. <i>Зайиси из српске синтаксе: узајамне везе форме и значења</i> . Нови Сад: Универзитет у Новом Саду – Филозофски факултет, 2020, стр. 350. (Наташа Киш)	813

- Милош Ковачевић. *Српски стилстичари*. Београд: Српска књижевна задруга, Едиција „Књижевна мисао“, 2021, 332 стр. (Милка Николић) 820
- Светлана Слијепчевић Бјеливук. *Рекламно-пропагандни жанр у српском политичком дискурсу*. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2021, 248 стр. (Марина М. Николић) 834

Регистри

- Регистар кључних речи LXXVIII књиге
Јужнословенског филолога, св. 2 839
- Регистар имена LXXVIII књиге
Јужнословенског филолога, св. 2 843

Ову књигу „Јужнословенског филолога“ посвећују почившем академику Предрагу Пићеру његови пријатељи, колеге и ученици са захвалношћу и поштовањем.

Gregory T. King

Миливој Алановић. *Зайиси из српске синтаксе: узајамне везе форме и значења*. Нови Сад: Универзитет у Новом Саду – Филозофски факултет, 2020, стр. 350.

Своја вишегодишња проучавања односа форме, односно граматичких облика, с једне стране, и значења језичких израза, с друге стране, представио је Миливој Алановић у монографији *Зайиси из српске синтаксе: узајамне везе форме и значења*. Текстови настајали и објављивани од 2007. до 2019. године у којима се проблематизују различита питања из области синтаксе савременог српског језика смислено су окупљени у овој публикацији будући да их све попут лајтмотива повезује, како сам аутор наводи, једна јасна идеја: нераскидива веза граматике и лексике, односно „јединство лексикограматике“. Аутор, усредсређен на синтаксичку семантику, у својим текстовима који су за ову прилику прилагођени и често у значајној мери допуњени у складу са намером да се у обзир узму и нови, савремени погледи на постављена питања, успева да пратећи однос форме и значења укаже на неке од основних принципа на којима почива организација језичког система.

Иако се ради о текстовима који су настајали независно један од другог, може се рећи да их повезује методолошки приступ и намера аутора да посматране проблеме осветљава једновремено из различитих аспеката, из перспективе депеденцијалне граматике, конструкционе, когнитивне, као и функционалне граматике. Аутор истиче да је само на тај начин било могуће дати ваљане, релевантне одговоре на питања „о саставу какве структуре и хијерархијским односима унутар ње, затим о категоријалном или општем значењу дате граматичке форме, онда о законитостима мишљења које изражава и, на крају, о месту унутар сродних комуникативних јединица које заузима“ (стр. 7–8).

Књигу чине следећи делови: *Предговор* (стр. 7–16); четири велике целине у којима су окупљени текстови према степену општости самих језичких проблема, идући од оних у којима се настоје осветлити важни сегменти односа синтаксичког и семантичког плана језика (*I. Ка јединственој лексикограматике*) (стр. 17–105), потом оних који се

баве одређеним деловима реченице, односно реченичним члановима (*II. Значењски ресурси реченичних чланова*) (стр. 107–243), затим следе текстови везани за падежне форме и семантичке улоге њима исказане (*III. Падежне форме и њихови значењски ресурси*) (стр. 245–286), да би се у последњем поглављу аутор осврнуо на проблем кореференцијалности унутар реченичне структуре (*IV. Значењске везе међу реченичним глановима*) (стр. 287–331); на самом крају налазе се Литература (стр. 333–347) и резиме на енглеском језику (349–350).

Први део књиге састоји се из четири текста: *Интерфејс лексике и граматиике: узрок слабљења граница међу језичким категоријама; Форма значења и значење форме: проблем интерпретације значења реченице и њених чланова; О комплементарности синтаксичких и семантичких јединица реченице; Утицај лексичке селекције на значењску стурктуру конструкције.*

Други, најобимнији део, окупља шест текстова: *Оглед о значењу граматиичког субјекта; Објекат – од форме ка значењу, и обрнуто; Адвербијали – у светлу синтаксичких, семантичких и валенцијских кријеријума класификације; Конструкциона стабилност (транс) адвербијала; Начела стурктурне и семантичке организације глаголских иерифраза; Функционална употреба речи: глаголи између лексичке и граматиичке службе.*

У трећем поглављу налазе се три текста: *Граматиички оквири падежне идентификације агенса; Један специфичан семантички тип аблативног генитива; Субјекатски локатив и локатив семантичког субјекта: сличности и разлике, предности и недостиаци у класификацији.*

Завршно, четврто поглавље чине, такође, три текста: *Граматиичка синтаксичке кореференцијалности; Комуникативни и праграматиички регулатори семантичке кореференцијалности; Принципи синтаксичке кореференцијалности осим стурктура у српском језику.*

Оно што смо издвојили као битне карактеристике и специфичности читаве књиге сублимирано је већ у првом тексту *Интерфејс лексике и граматиике: узрок слабљења граница међу језичким категоријама*. У њему Миливој Алановић даје модел анализе која подразумева укључивање најмање три перспективе: конституентско-депеденцијалне (пружа увид у граматиичку организацију реченице), функционално-семантичке (ова врста анализе показује пропозиционалну структуру реченице) и комуникативне (анализа која се односи на промене у информативној структури реченице). Захваљујући оваквом приступу аутор успева да покаже да варијанте у употреби језичких форми при исказивању истог садржаја заправо јесу резултат субјективног поимања стварности односно сегментације стварности од стране говорника.

У тексту *Форма значења и значење форме: проблем инверзијације значења реченице и њених чланова* аутор, полазећи од теоријских поставки функционалне, депендијалне и конструкционе граматике, указује на чињеницу да иста граматичка форма може имати различита значења, али и да исто значење може добити различите форме. Тако се податак о предикацији може изместити из позиције предиката реченице на позицију субјекта, објекта или пак адвербијала, односно адвербијалног детерминатора (*Ухватила их је ђаника; Поиђуно је изгубио сваку наду; Уиали су у велике дугове*), а до таквих померања долази и када је у питању измештање податка о агенсу или носиоцу процеса из позиције граматичког субјекта, измештање податка о пацијенсу из позиције објекта или пак о транспозицији адвербијалних у неадвербијална значења на позицији адвербијалног детерминатора, као у примерима типа *У мени још живи ова слика; Он у ђоми види решење; Пред нама су бројни ђроблеми; Баџио је око на ова кола* и сл.

Свакако најобимнији рад објављен у овој књизи, *О комплементарности синтаксичких и семантичких јединица реченице*, такође указује на то да један реченични члан може имати различите семантичке улоге, и обрнуто, да иста семантичка улога може бити изражена различитим реченичним члановима. У својој анализи Алановић долази до закључка да околност у којој постоје напоредне језичке форме не имплицира да су те форме нужно синонимичне, чиме се потврђује нераскидива повезаност синтаксе, семантике и прагматике, будући да избор језичке форме није условљен само њеним значењем већ и прагматичким параметрима релевантним у конкретној ситуацији.

Слeдећи интегрисућу идеју ове књиге о континууму који чине лексика и граматика, Алановић у тексту *Уишиџај лексичке селекције на значењску стурктуру конструкције* своју пажњу усмерава управо на прелазни појас између ова два нивоа језика у покушају да покаже колико значење посматраних конструкција, тачније реченичних структура и њених делова, зависи од селекције и распореда лексичких јединица, на шта јасно упућују полисемија и метафоризација граматичких израза. Аутор закључује да се варијантност конструкционог значења постиже једним или чешће здруженим лексичко-граматичким механизмима: (а) номинализацијом пропозиционог предиката, (б) слабљењем лексичког значења финитума, (в) увођењем операторских речи, и (г) атипичним распоредом пропозиционих чланова.

У другом делу књиге који је аутор насловио *Значењски ресурси реченичних чланова* разматрана су питања семантичке интерпретације појмова у позицијама: **граматичког субјекта** (У тексту *Оглед о значењу грамаиичког субјекта* Алановић полази од три параметра: лексичкосемантичких обележја управног глагола или предиката, лексичкосемантич-

ких обележја именице у субјекатској позицији, граматичких образаца у које је субјекат интегрисан, и показује да се осим два основна значења, субјекта и објекта, у овој позицији могу наћи различита околнсна значења – значење места, времена, узрока, последице, услова, начина, предикативности, модалности и квалификативности: *Воз је месѿо сус-реѿа два сѿранца; То је време сурових обичаја; Душа је узрок жалосѿи у живоѿу; а сам шѿрајк је ѿследица сѿања у кулѿури из ѿреѿходних година; усвајање ѿринѿија ѿолеранѿије је услов слободног цивилизовано-г живоѿа; Филозофија је начин да се ѿи анѿагонизми ѿомире без физичког убијања; Последњих година расѿе инѿтересовање за ѿрофесију васѿиѿачица; Заѿо је изосѿала могућносѿ да чујемо ѿихове уѿиске о ѿриѿумфу у Новом Саду); **објекта** (Текст *Објекатѿ* – од форме ка значењу, и *обрнуѿо* за свој основни циљ има утврђивање међузависности структурних образаца и семантичких ликова објекта, при чему се као неопходна наметнула дистинкѿија између синтаксичког и семантичког објекта. Аутор анализира ситуације када се на објекатској позицији налазе актанѿи са необјекатским значењима, на пример у реченици: *Поново смо наишли на неѿходну ледену ѿреѿреку која нас је ѿриморала да се враѿимо*, субјекат има улогу ситуационог каузатора, док објекат постаје једини агенс. Са друге стране, посматране су ситуације у којима се податак о објекатском значењу налази изван позиѿије директног објекта и то када је активиран процес номинализације: *ѿродаја цигаретѿа, ѿегово убисѿиво нас је много ѿѿресло*, или пак процес метафоризације: *скинуѿи са некога одговорносѿ, Црква високо цени монашѿиво и види у ѿему ѿуѿ сѿасења изабраних душа*. Читав оглед омогуѿио је аутору да у самом односу једног реченичног члана и ѿегових семантичких ликова истакне садејство формалнограматичких, семантичких и прагматокомуникативних категорија); **адвербијала** (У тексту *Адвербијали – у свеѿлу синѿаксичних, семанѿичких и валенѿијских криѿеријума класификаѿије* Алановић најпре издваја типолошке одлике адвербијала закључујуѿи да се они, као зависни чланови, у реченици или синѿагми везују уз глагол, те да се ради о, по правилу, факултативним члановима, иако, уколико то захтева лексичка семантика глагола, они могу бити обавезни чланови. Потом, упућује на Тенијерово одређење адвербијала као сирконстаната који представљају околности под којима се одвија радња означена глаголом, и да се напоследку може говорити о удаљавању од основног околсног значења код идиоматизованих структура насталих као појмовне метафоре и метонимије. Други део рада посвећен је анализи валенѿијског статуса адвербијала, и у том смислу, инсистирању на начелима формалне специфичности (ФОСП) и синтаксичке обавезности (СИНТО) као неопходним за прављење разлике између адвербијала у функцији допуне или пак додатка / одредби. Надовезујуѿи се на овај текст, Алановић у наред-*

ном тексту *Конструкциона стабилности (иранс)адвербијала* испитује адвербијалне форме без адвербијалног значења и истиче да су ове форме заправо значењски регулатори конструкције, што им обезбеђује стабилну форму у самој конструкцији. У питању су трансадвербијали типа: *дошао је до новог открића, изашао је с новим предлогом, ишао је из форме* и сл.); **глаголских перифраза** (У тексту *Начела синтактичне и семантичке организације глаголских перифраза* аутор проблематизује сам појам глаголске перифразе из перспективе србистичке лингвистичке традиције, представља структурно-семантичку организацију глаголских перифраза и семантичке односе унутар ових предикатских структура, при чему посебну пажњу посвећује функционалним глаголима *дати* и *добити* и показује како формално иста предикатска структура може имати различита пропозициона значења, у чему кључну улогу имају девербативне именице. Тако појам у позицији субјекта реченице уз перифразе типа *добићи дозволу / овлашћење / ирисањак / њомоћ / сагласности / задужење* и сл. има семантичку улогу адресата или објекта каузације, док у перифразама типа *добићи вести / изјаву / информацију / одговор / признање / саопштење* и сл. субјекат има улогу примаоца информације. У шестом тексту насловљеном као *Функционална употреба речи: глаголи између лексичке и граматичке службе* аутор истиче потребу за успостављањем јасне разлике између лексичке, граматичке и функционалне употребе речи. Ваља овом приликом истаћи прецизно изведену анализу граматичких и семантичких карактеристика функционалних глагола као делова перифрастичних предикација. Чињеница да управо функционални глаголи уносе разлику у значењу међу перифрастичним предикатима који имају у својој семантичкој бази исти пропозициони предикат 'разговарати' потврђује тезу да се не ради о синсемантичним глаголима: *задубиће се / кренуће / стићиће / убацити се / ући / увући / укључиће се / умешаће се / ујасиће / уљесиће се / ујусиће се у разговор*. Ови глаголи могу учествовати у различитим граматичким трансформацијама типа *Анализа је сprovedена*, када се мења глаголска дијатеза из активне у пасивну).

Трећи део књиге обухвата текстове везане за падежну проблематику и питања повезивања одређених семантичких типова са одговарајућим падежним конструкцијама. Најпре аутор анализира могућности исказивања агенса различитим падежним формама које се у реченици појављују у функцији: **граматичког субјекта** (*Марко лежи на кревету*), **граматичког објекта** (*Надам се Марку, Интересују ме ваши односи, Марко га је зближио са Аном* и сл.), у функцији **агентивне допуне** (*Сазнао сам ову новост од иријашеља, Пије ми се сок, На њој је она одлука* и сл.), **атрибута** (*Марков долазак, долазак гостима*), затим у функцији **адвербијала** (*У Влади тврде да не знају за овај проблем, Љубав се родила између њих двоје* и сл.) или као **коагентивне форме** (*Оишла је у*

прайњи своје прајјаиљеице, Пошао је без мене на њуи и сл.). Текст *Грамаиички оквири падежне иденификације агенса* показује улогу синтаксичке организације реченице, процеса номинализације, успостављања метонимијских односа, као и одређених прагматичких параметара, у смештању податка о агенсу у сваку од реченичних позиција, изузимајући позицију простог глаголског предиката. У другом тексту овог дела књиге у фокусу је конструкција аблативног генитива употребљена уз каузативне глаголе типа *зашиишиишии, одвраишии, одговоришии* и сл. Посматрана је синтаксичка и семантичка валентност ових глагола како би се напошетку издвојиле семантичке и синтаксичке особености аблативног генитива. Ова предлошко-падежна конструкција има значење напуштања, удаљавања или одвајања од неке радње што доводи до њеног престанка, привременог прекида, одгањања или поништавања њених ефеката (*задржаиши од учења, одговориши од њуиша, одвраишии од шаких сасишанака* итд.). Текст *Субјекатски локатив и локатив семантичког субјекта: сличности и разлике, прдности и недостиаци у класификацији* критички је осврт Миливоја Алановића на обраду падежних значења у србистици. На примеру субјекатског локатива аутор указује на проблеме трансформационе методе у анализи значења падежа, тачније семантичких улога.

Четврто поглавље књиге отвара текст *Грамаиика синтаксичке кореференцијалности*, у којем аутор настоји издвојити правила, граматичке механизме успостављања кореференцијалних веза међу синтаксичким јединицама. Полазећи од принципа депеденцијалне граматике, анализира осим-структуре којима се изражава комитативност и ексцептивност, образлажући то чињеницом да ове форме „омогућавају укључивање синтаксичких кореферената свих зависних чланова реченице“ (291) (*Осим Биљане, на прслави је била и Ана* – косубјекат; *Осим Биљане, никога више нисам видео* – кообјекат; *Осим у иешак, видели смо се и у субошу* – коадвербијал итд.). Спроведена анализа, наводи аутор, потврђује да форма језичких јединица зависи од њихове позиције, функције у реченици (за граматички субјекат и директан објекат), лексичкосемантичких обележја регенса (за логички субјекат, индиректан објекат и предикатив), или од самог значења (за адвербијале), што у крајњем подразумева да се синтаксичка кореференцијалност успоставља на основу структурне, формалне или значењске условљености или зависности.

Други текст, *Комуникаиивни и прагмаиички регулатиори семантичке кореференцијалности*, надовезује се на претходни. Сада су у фокусу комуникативно-прагматички аспети кореференцијалности. Како однос кореференцијалности подразумева хијерархизацију реченичних конституената који имају исту функцију и исту семантичку улогу, аутора наводи на закључак да се то може сматрати резултатом перспективе из које се сагледава неки догађај, односно различитим комуникативним на-

мерама говорног лица, те да се у бављењима овим проблемом у обзир морају узимати и комуникативни и прагматички чиниоци.

У последњем тексту овог поглавља, а уједно и читаве књиге, *Принципи синтаксичке кореференцијалности осим-структура у српском језику*, аутор издваја граматичке обрасце у којима се појављују осим-структуре, потом и семантичке оквире који подразумевају два супротна значења, изузимање (ексцептивност) и додавање (комитативност). Сами структурни обрасци могу се поделити на три типа: 1) рекцијска конструкција *осим* + генитив, 2) редукована ексцептивна *осим* *што*-реченица, аналитичка структура *осим* + прилог / прилошка реченица / (предлошко-)падежна конструкција и сл. 3) зависна ексцептивна реченица уведена везником *осим* *што* као синтаксички прототип.

На самом крају, можемо рећи да монографија *Зайиси из српске синтаксе: узајамне везе форме и значења* има своје место у нашој науци о језику не само због релевантности основне теме која повезује све текстове у јединствену целину већ и због методолошког поступка заснованог на савременим приступима који у анализи језичких јединица на синтаксичко-семантичком плану, као неизоставне, узимају у обзир и различите когнитивне и прагматичке параметре. Сложићемо се са речима аутора, који настанак ове монографије види вишеструко корисним јер „она пружа поуздан увид у научни профил истраживача, што није неважан задатак, и друго, она у саму жижу лингвистичке пажње ставља значење, смисао и комуникативне ефекте различитих језичких израза, користећи се притом обилато решењима неких од најутицајнијих лингвистичких праваца данас“ (стр. 16).

*Наташа Б. Киш**

Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет

* natasab@ff.uns.ac.rs